

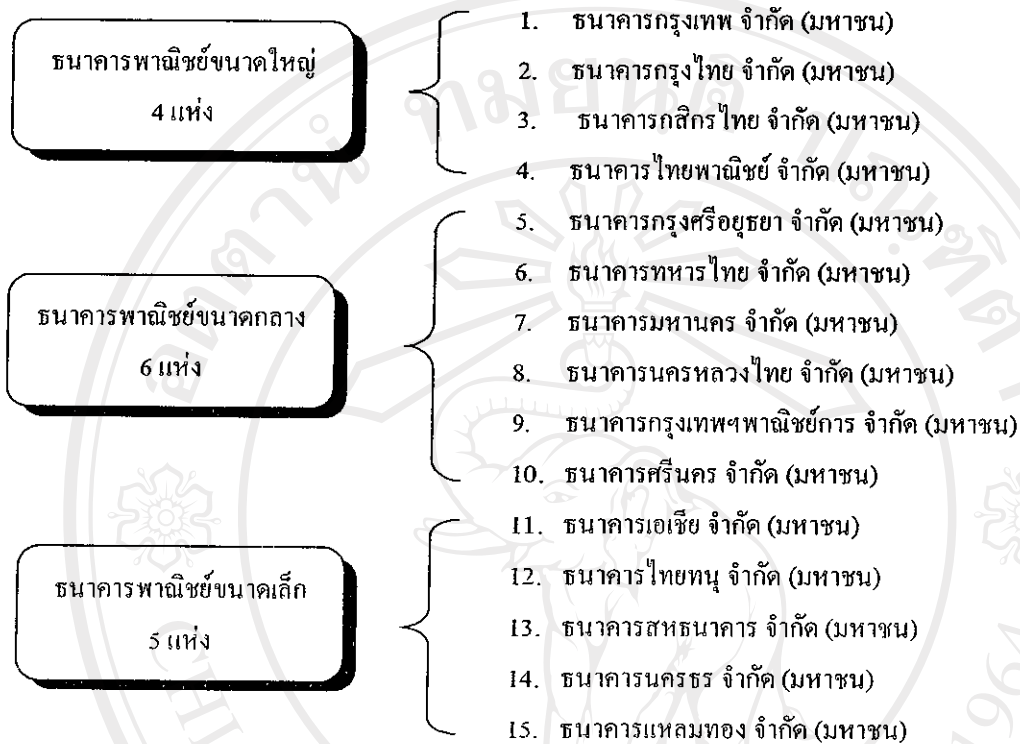
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มา ความสำคัญและปัญหา

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536 ระบบเศรษฐกิจไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จนเป็นที่คาดการณ์กันว่าประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ประเทศที่ 5 ของทวีปเอเชีย โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมอัตรการเจริญเติบโตในปี 2533 เป็นร้อยละ 13.7 ภาคการก่อสร้างสูงถึงร้อยละ 22.7 ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีอัตรการเจริญเติบโตลดลง เป็นร้อยละ -1.8 สำหรับภาคการเงินการธนาคารอัตรการเจริญเติบโตสูงถึงร้อยละ 33.8 ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มสูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่สูงขึ้นเช่นกัน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2536) แต่ในขณะที่เศรษฐกิจไทยกำลังมีการขยายตัวในระดับสูงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องนั้น ประเทศไทยกลับประสบปัญหาทางด้านโครงสร้าง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สมดุลอย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจที่มีสาเหตุมาจากการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศในปริมาณสูง การใช้ทรัพยากรทางการเงินอย่างขาดประสิทธิภาพ ความสามารถในการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศตกต่ำ และการส่งออกที่ซบเซาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2540 ทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากสองปีก่อนหน้า ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์และความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจไทยก่อให้เกิดการเก็งกำไรค่าเงินบาทอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี ทางการเงินจึงประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 จนในที่สุด ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2540 โดยอัตรการเติบโตทางเศรษฐกิจติดลบร้อยละ 0.4 การผลิตเกือบทุกสาขาลดลงหรือไม่ขยายตัว ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการและเลิกจ้างงาน การใช้จ่ายในประเทศลดลง ธนาคารพาณิชย์มีปัญหานี้คือยคุณภาพและขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงจนบางแห่งต้องถูกสั่งปิดกิจการ นักลงทุนและเจ้าหน้าที่ต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นต่อเศรษฐกิจไทย ภาคเอกชนประสบปัญหาการชำระหนี้และการต่ออายุหนี้ต่างประเทศโดยการทรุดตัวของเศรษฐกิจดังกล่าวเกิดจากปัญหาโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานและวิกฤตการณ์การเงินในภูมิภาคเป็นสำคัญ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2540)

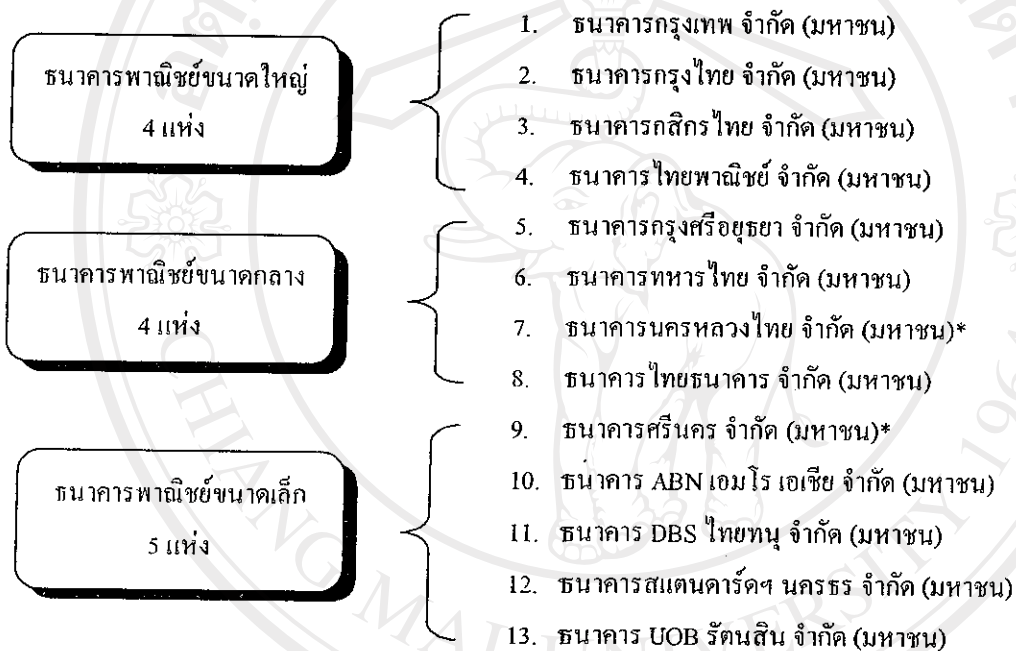
ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 สามารถจัดอันดับธนาคารพาณิชย์ไทยตามจำนวนเงินฝากได้ดังนี้

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังประกาศให้ 16 สถาบันการเงินระงับกิจการชั่วคราว ณ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ด้วยเหตุผลที่บริษัทเหล่านี้ประสบปัญหาเรื่องสภาพคล่อง เนื่องจากมีผู้มาถอนเงินฝากเป็นจำนวนมาก และต่อมาในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ทางการก็ได้สั่งให้สถาบันการเงินอีก 42 แห่งหยุดการดำเนินงานด้วยเหตุผลในเรื่องสภาพคล่องและการกู้เงินจากกองทุนฟื้นฟูฯ เกินกว่า 1 เท่าของเงินกองทุนบริษัท พร้อมกับเปิดเผยยอดเงินที่กองทุนฟื้นฟูฯ ปลดปล่อยให้แก่สถาบันการเงิน 58 แห่งเท่ากับ 4.3 แสนล้านบาท ระหว่างนั้นได้มีกระแสเรียกร้องของพนักงาน 58 ไฟแนนซ์ที่ตีถึงความผิดพลาดของธนาคารแห่งประเทศไทยและการประกาศลาออกของผู้บริหารทั้ง 58 ไฟแนนซ์ที่ทราบชะตากรรมพร้อมด้วยพนักงานในกลุ่มราว 1.6 หมื่นคนต้องตกงาน หลังจากนั้นในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ประกาศผลการพิจารณาสถาบันการเงินว่ามีเพียง บงล.เกียรติตินาคิน และ บงล.บางกอก อินเวสเมนต์ เท่านั้นที่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ส่วนสถาบันการเงินที่เหลืออีก 56 รายนั้นถูกปิดตาย ในส่วนของผลกระทบที่มีต่อธนาคารพาณิชย์จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินของไทยในปี พ.ศ. 2540 นั้นได้ทำให้ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ต้องประสบ

ปัญหานี้เสียและการขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงจนทำให้ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ และ ธนาคารมหานคร ต้องปิดกิจการ ณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2541 และ ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อสินเชื่รวมถึงร้อยละ 47.72 นำไปสู่การปรับโครงสร้างครั้งใหญ่ของธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน บวกกับแรงกดดันจากประเทศตะวันตก ที่จะให้ไทยเปิดเสรีในการดำเนินธุรกิจด้านการเงินมีส่วนทำให้ต่างชาติเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

โดย ณ สิ้นปี พ.ศ. 2542 เหลือธนาคารพาณิชย์ไทยจำนวน 13 ธนาคาร โดยสามารถจัดอันดับธนาคารพาณิชย์ไทยตามจำนวนเงินฝากได้ดังนี้

*หมายเหตุ : ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) และ ธนาคารศรีนคร จำกัด (มหาชน) ได้ทำการรวมกิจการเข้าด้วยกันภายใต้ชื่อ “ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน)” ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2545 ซึ่งทำให้ธนาคารมีขนาดใหญ่เป็น อันดับ 5 ในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย

การเปลี่ยนแปลงอันดับของธนาคารพาณิชย์ไทยที่วัดตามจำนวนเงินฝากอันเป็นผลจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 นั้น ทำให้ส่วนแบ่งตลาดของเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์เปลี่ยนแปลงไปจากตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 นั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้นในส่วนแบ่งตลาดด้านเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 4 อันดับแรก โดยที่กลุ่มธนาคารดังกล่าวมีส่วนแบ่งตลาดด้านเงินฝากเพิ่มขึ้น จากช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 ที่มีค่าเท่ากับ

ร้อยละ 62 ของเงินฝากทั้งหมด เป็นร้อยละ 67 ในช่วงหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้ส่วนแบ่งตลาดเงินฝากจากรธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กมีค่าลดลง โดยที่กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางมีส่วนแบ่งตลาดด้านเงินฝากลดลง จากช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 ที่มีค่าเท่ากับร้อยละ 27 ของเงินฝากทั้งหมด เป็นร้อยละ 23 ในช่วงหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 และกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กมีส่วนแบ่งตลาดด้านเงินฝากลดลง จากช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 ที่มีค่าเท่ากับร้อยละ 11 ของเงินฝากทั้งหมด เป็นร้อยละ 10 ในช่วงหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540

ตารางที่ 1.1 ส่วนแบ่งตลาดด้านเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ไทย

ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2539 (หน่วย:ล้านบาท)			ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2544 (หน่วย:ล้านบาท)		
ธนาคาร	เงินฝาก	ส่วนแบ่งตลาด (%)	ธนาคาร	เงินฝาก	ส่วนแบ่งตลาด (%)
กรุงเทพ	813,759	21.79	กรุงเทพ	1,063,136	22.13
กรุงไทย	579,185	15.51	กรุงไทย	895,441	18.64
กสิกรไทย	517,023	13.84	กสิกรไทย	663,494	13.81
ไทยพาณิชย์	391,588	10.48	ไทยพาณิชย์	600,505	12.50
กรุงศรีอยุธยา	324,810	8.70	กรุงศรีอยุธยา	372,330	7.75
ทหารไทย	247,275	6.62	ทหารไทย	300,510	6.25
มหานคร	172,609	4.62	-	-	-
นครหลวงไทย	165,710	4.19	นครหลวงไทย	255,679	5.32
กรุงเทพพาณิชย์	110,398	2.96	-	-	-
ศรีนคร	140,322	3.76	ศรีนคร	171,741	3.57
เอเชีย	83,081	2.22	เอเชีย	138,353	2.88
ไทยท努	80,184	2.15	ดีบีเอส ไทยท努	76,739	1.60
สหธนาคาร	45,647	1.22	ไทยธนาคาร	165,198	3.44
นครชน	45,537	1.21	สแตนคาร์ดฯ	58,270	1.21
แหลมทอง	27,377	0.73	ยูโอบีรัตนสิน	43,381	0.90
รวม	3,744,505	100	รวม	4,804,777	100

ที่มา: จากการรวบรวม

ผลกระทบของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 มีผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเงินของไทยทั้งในทางตรงและทางอ้อม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่า โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ไทยจะเป็นเช่นไร มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ จากการศึกษาในอดีตพบว่า โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์มีการกระจุกตัวอยู่ที่ธนาคารพาณิชย์ใหญ่ไม่กี่แห่ง ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินแล้ว อัตราการกระจุกตัวจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร โดยจะศึกษาเปรียบเทียบใน 2 ช่วงเวลาคือ ช่วงก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน อีกทั้งยังศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการปรับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษาเรื่อง โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ในช่วงก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 มีวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงก่อนและหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่อง โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ในช่วงก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินปี พ.ศ. 2540 นำมาซึ่งประโยชน์ คือทราบถึงลักษณะโครงสร้างการกระจุกตัวของตลาดธนาคารพาณิชย์ไทย ตลอดจนทราบถึงพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารในด้านปริมาณเงินให้กู้ยืมและการให้บริการทางการเงิน อันจะเป็นแนวทางในการปรับรูปแบบโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ให้เข้าสู่ตลาดแข่งขัน

สมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารสามารถวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งยังส่งผลในเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจและธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในด้านความมั่นคงทางการเงินและความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ได้ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2533 - 2543 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเพื่อทำการเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลกระทบของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินที่มีต่อธนาคารพาณิชย์ไทย โดยใช้ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินในประเทศไทยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งช่วงระยะเวลา โดยช่วงแรกได้ทำการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2533 - 2539 ซึ่งเป็นช่วง 7 ปี ก่อนการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน และช่วงที่สองได้ทำการศึกษาในปีระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2543 ซึ่งเป็นช่วง 4 ปี หลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน